

IRYDION

LITERATURA – TEATR – KULTURA

tom III

nr 1

**Komitet Redakcyjny czasopisma
„Irydion. Literatura – Teatr – Kultura”**

Redaktor naczelny
dr hab. prof. AJD Adam REGIEWICZ

z-ca Redaktora naczelnego
dr hab. prof. AJD Artur ŻYWIOŁEK

członkowie redakcji
dr hab. prof. AJD Agnieszka CZAJKOWSKA
dr hab. prof. AJD Anna WYPYCH-GAWROŃSKA

Sekretarz redakcji
dr Joanna WAROŃSKA

Redaktorzy tematyczni
dr hab. prof. AJD Agnieszka CZAJKOWSKA
dr hab. prof. AJD Adam REGIEWICZ

Rada Naukowa

prof. dr hab. Dariusz KOSIŃSKI (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Dariusz ROTT (Uniwersytet Śląski)
prof. PhDr Maria SOBOTKOVÁ (Univerzita Palackého v Olomouci)
doc. dr Larysa VAKHNINA (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)
prof. dr hab. Andrzej ZAKRZEWSKI (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie)

Recenzenci

dr hab. Katarzyna FAZAN (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Irena JOKIEL (Uniwersytet Opolski)
prof. dr hab. Wojciech KACZMAREK (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)
dr hab. Joanna KISIEL (Uniwersytet Śląski)
prof. dr hab. Jarosław ŁAWSKI (Uniwersytet w Białymstoku)
dr hab. prof. UKSW Anna SZCZEPAN-WOJNARSKA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

Procedura recenzowania jest zgodna z wytycznymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

1. Złożone artykuły naukowe wstępnie ocenia Komitet Redakcyjny.
2. Teksty pozytywnie zaopiniowane otrzymują kod, a następnie są kierowane do dwóch niezależnych zewnętrznych recenzentów.
3. Recenzenci nie znają nazwisk ani afiliacji Autorów, którzy nie znają nazwisk recenzentów (zasada *double-blind review process*).
4. Pisemna recenzja kończy się jednoznacznym wnioskiem o zakwalifikowaniu artykułu do publikacji lub o jego odrzuceniu. Jeśli tekst wymaga poprawek, autor otrzymuje recenzje, zawierające odpowiednie sugestie.

Wersja papierowa czasopisma jest wersją pierwotną

AKADEMIA IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

IRYDION

LITERATURA – TEATR – KULTURA

tom III

nr 1

dawniej:

PRACE NAUKOWE AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE. FILOLOGIA POLSKA. HISTORIA I TEORIA
LITERATURY

Częstochowa 2017

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta
Paulina PIASECKA
oraz grupa studentów specjalności edytorsko-redaktorskiej filologii polskiej

Redaktor techniczny
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Damian RUDZIŃSKI

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2017

ISSN 2391-8608

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ajd.czest.pl
e-mail: wydawnictwo@ajd.czest.pl

SPIS TREŚCI

Dialog. Kultura. Egzystencja. Pamięci Profesor Lucyny Rożek	7
Adam REGIEWICZ	
Psy, cynicy i kenoza	9
Dogs, cynics and kenosis (Summary)	23
Robert K. ZAWADZKI	
Jan z Głogowa (1445–1507). Humanistyczne fascynacje średniowiecznego astronoma (na podstawie <i>Introductorium compendiosum in Tractatum sphaerae materialis Ioannis de Sacrobusto</i>)	25
Jan of Głogów (1445–1507). Humanistic fascinations of the mediaeval astronomer (based on <i>Introductorium compendiosum in Tractatum sphaerae materialis Ioannis de Sacrobusto</i> (Summary)	40
Artur ŻYWIOLEK	
Użyteczne fikcje i zbawcze metafory. Przypisy do <i>Księgi blasku</i>	41
Useful fictions. Redemptive metaphor. Annotations to <i>Book of Light</i> (Summary)	53
Małgorzata OKUPNIK	
„Celownik nieszczęścia”. Reprezentacje doświadczenia utraty w kulturze współczesnej	55
“Dative of misfortunate”. About representations of experience of loss in modern culture (Summary)	77
Grażyna BOBILEWICZ	
Ornamentalizm we współczesnym malarstwie rosyjskim (teoria i praktyka artystyczna)	79
Ornamentalism in contemporary Russian painting (theory and artistic practice) (Summary)	95
Kazimiera Zdzisława SZYMAŃSKA	
Miejsce i funkcje muzyki w życiu zesłańców syberyjskich (na podstawie relacji pamiętnikarsko-wspomnieniowych Szymona Tokarzewskiego)	97
Place and functions of music in the lives of Siberian exiles (based on the memories of Szymon Tokarzewski) (Summary)	113
Katarzyna DUDA	
Michaił Szyszkin – rosyjski emigrant w Szwajcarii	115
Mikhail Shishkin – Russian Emigrant in Switzerland (Summary)	129
Julita BINIEWSKA	
Walka o człowieka w epoce kryzysu kultury. <i>Niezauważone pokolenie</i> Władimira Warszawskiego	131
The struggle of man in the age of cultural crisis. Vladimir Varshavskii’s <i>The Unnoticed</i> <i>Generation</i> (Summary)	147

Joanna ŁAWNIKOWSKA-KOPER	
Erich Hackl wobec kultury pamięci. Opowiadanie <i>Familie Salzmann</i> . <i>Erzählung aus unserer Mitte</i>	149
Remembrance culture in Erich Hackl story <i>Familie Salzmann</i> . <i>Erzählung aus unserer Mitte</i> (Summary)	164
Bartosz WOŹNIAK	
Realne i nierealne – różne rodzaje rzeczywistości w <i>Miasteczku Twin Peaks</i> ..	165
Real and unreal – different kinds of realities in <i>Twin Peaks</i> (Summary)	175
Maria WOŹNIAKIEWICZ-DZIADOSZ	
Baza danych i strategie narracyjne w powieściach przełomu XX i XXI wieku	177
Data Base and Narrative Strategies in the Novels of the Turn of the 20 th and 21 st Century (Summary)	197
Joanna WAROŃSKA	
Wyspiański i skamandryci. O początkach grupy i próbach dramatycznych Jana Lechonia	199
Wyspiański and skamandrites. On the origins of the group and theatrical plays of Jan Lechoń (Summary)	217
Grażyna PIETRUSZEWSKA-KOBIELA	
Miłosne „tremolando”. Erotyczna dźwiękosfera w wybranych wierszach Tytusa Czyżewskiego, Brunona Jasińskiego i Anatola Sterna	219
Love-filled „tremolando”. Erotic realm of sounds in the selected poems of Tytus Czyżewski, Bruno Jasiński and Anatol Stern (Summary)	230
Agnieszka CZAJKOWSKA	
Zbigniew Herbert w szkole. Na marginesie wiersza <i>Pan od przyrody</i>	231
Zbigniew Herbert at school. On the margins of the line <i>Pan od Przyrody</i> (Summary)	240
Joanna ŚLÓSARSKA	
Wyobraźnia twórcza a inteligencja emocjonalna i duchowa (na przykładzie <i>Nowych psalmów</i> Tadeusza Nowaka)	241
Creative imagination vs. spiritual and emotional intelligence (on the example of <i>New psalms</i> by Tadeusz Nowak) (Summary)	253

Dialog. Kultura. Egzystencja Pamięci Profesor Lucyny Rożek

Tematyka kolejnego numeru „Irydiona” została zainspirowana postacią Pani Profesor Lucyny Rożek, która pracowała w Instytucie Filologii Polskiej Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie niemal dwadzieścia lat, a jej obecność w częstochowskim środowisku polonistycznym zainspirowała wielu spośród nas do rozwoju w kierunku polonistyki kulturowej. Zbyt szybkie odejście Pani Profesor, spowodowane chorobą, domaga się refleksji nad Jej spuścizną, ale także staje się wezwaniem do kontynuowania myśli, podążania pewnymi tropami, w kierunkach wyznaczonych przez Jej działalność naukową.

Nie można przejść obojętnie wobec realizacji naukowych, które powołała do istnienia Prof. Lucyna Rożek w częstochowskim środowisku: tworzyła od podstaw Zakład Teorii Literatury, zainicjowała cykl międzynarodowych konferencji interdyscyplinarnych, podejmujących aktualne i istotne tematy humanistyczne, rozpoczęła badania komparatystyczne, rozpoczynając współpracę między Instytutem Filologii Polskiej a uczelniami Europy Wschodniej – m.in. organizując pionierskie działania kulturotwórcze na styku kultur polskiej, rosyjskiej, ukraińskiej i tatarskiej. Już tylko tych kilka naprędce sformułowanych uwag na temat działalności badawczej i popularyzatorskiej Prof. Lucyny Rożek pozwala zamknąć tematykę dedykowanych Pani Profesor tekstów w trzech wymienionych w tytule kategoriach: dialogiczności, kulturze i egzystencji.

Ulubioną przestrzenią rozważań Prof. Rożek pozostawała kultura rozumiana jako zbiór różnorodnych wypowiedzi i przestrzeń interdyscyplinarnego dyskursu. Zafascynowana rosyjską szkołą semiotyki tartuskiej, nieustannie podkreślała rolę kodu kulturowego w procesie lekturowym, niezależnie od rodzaju tekstu. Nic zatem dziwnego, że w dedykowanym Pani Profesor numerze czasopisma znajdują się właśnie takie komparatystyczne ujęcia, sięgające do przestrzeni pogranicznych: literatury i muzyki, literatury i malarstwa. Wspomniany rys komparatystyczny wydaje się niezwykle ważki w dokonaniach Prof. Lucyny Rożek. W jej dorobku naukowym pobrzmiewa Bachtinowskie przekonanie o dialogiczności dzieła literatury, czy szerzej – tekstu kultury. Ta właściwość jest głównym mechanizmem procesu historycznoliterackiego, który czyni litera-

ture żywotną, odnosząc ją do innych tekstów. Słowo bowiem, jak powie Bachtin, nie powstaje w izolacji, a każdy kolejny tekst jest tylko repliką na wcześniejsze głosy. Idąc tym tropem, zamknięte w tomie „Irydiona” teksty są z gruntu rzeczy takimi ujęciami: dialogicznymi, komparatystycznymi, interdyscyplinarnymi, które tworzą sieć odniesień do istniejącej i wciąż rozrastającej się żywej Księgi świata.

Na koniec trzeba zatrzymać się nad ostatnim członem zaproponowanego tematu – egzystencją. Profesor Lucyna Rożek nieustannie podkreślała, że jedyne co po nas zostanie, to książki, te bowiem nigdy nas nie zdradzą. Patrząc na prawdziwy zalew rynku czytelniczego różnego rodzaju „produkcją” naukową, nieco sceptycznie odnosimy się do tej deklaracji, widząc w niej jeszcze jedno zaproszenie do dialogu, kierowane do nas przez Panią Profesor. Jak powiedział niegdyś Czesław Miłosz, za mało dziś się czyta, za dużo pisze. Mimo to przekonuje nas stojąca za książką figura egzystencji, pewna kategoria autentyczności postawy naukowej zrośnięta z wypowiedzią, której Pani Profesor była znamienitym przykładem. Jeśli rozdzielić przedmiotowość wypowiedzi naukowej ujętą w postaci książki od jej personalnego charakteru, wyrażanego przez etos autora, czym stanie się refleksja humanistyczna? Może tylko jakimś elementem technologii uniwersyteckiej, w której nie ma miejsca ani dla autora, ani dla czytelnika?

Prezentowane w tomie rozprawy i szkice są chlubnym przykładem, że z tekstem integralnie związana jest osobowość badawcza, bez której humanistyka jest tylko „częzą gadaniną”.

Dziękując za lata obecności w Instytucie Filologii Polskiej Pani Profesor, oddajemy w Państwa ręce tom dedykowany Jej pamięci i inspirowany Jej działalnością oraz postawą.

Adam Regiewicz
Agnieszka Czajkowska